

Κείμενο 1

Το γράψιμο υπερβαίνει το βίωμα

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από τη συνέντευξη που παραχώρησε η συγγραφέας Ζυράννα Ζατέλη στην Μαριαλένα Σπυροπούλου. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 27/01/2022.

Και αυτό το βιβλίο σας είναι γεμάτο από έναν κόσμο υπερρεαλιστικό και την ίδια ώρα τόσο ρεαλιστικό μιας φύσης που πια μας έχει εγκαταλείψει. Ανθρωπομορφικός και παράδοξος. Η γενέτειρά σας, η παιδική σας φαντασία είναι αυτή στην οποία επιστρέφετε;

Η γενέτειρα, η παιδική φαντασία και όλα τα συμπαρομαρτούντα έπαιξαν ασφαλώς έναν σημαντικό και καθοριστικό ρόλο, και σίγουρα αντλώ από 'κει υλικό, μεταπλάθοντάς το βέβαια. Το γράψιμο είναι μια ζωντανή διαδικασία, μια διαρκής συνομιλία, υπερβαίνει το βίωμα, το μεταμορφώνει, γίνεται η περαιτέρω μοίρα του. Αισθάνομαι πως με τον χρόνο γινόμαστε καλύτερα αυτό που είμαστε, βρίσκουμε αυτό που φέρουμε ως προδιάθεση, το επανεφευρίσκουμε στην ανάγκη.

Κυρία Ζατέλη, τα καλύτερα είναι αυτά που δεν γράφονται; Τα πιο σημαντικά αυτά που δεν λέμε; Και στη ζωή και στη λογοτεχνία;

Συχνά επανέρχεται στον νου μου μια φράση, που ειλικρινά δεν θυμάμαι αν τη διάβασα ή την άκουσα, πού και πότε: Πόσοι και πόσοι δάσκαλοι χάθηκαν στο άρρητο. Αυτό το άρρητο, το σίγουρα πολύ σημαντικό, θεμελιώδες, δεν είναι απαραίτητως κάποιο θανάσιμο μυστικό που το φυλάμε ζηλότυπα. Είναι, θα έλεγα, το φύσει άρρητο. Ενδέχεται να το καρπώνεται ο άνθρωπος την ύστατη στιγμή της ζωής του. Κι άντε να βρει καιρό ή τρόπο να το εκφράσει. Είναι κάτι που με θέλγει ιδιαίτερα ως αίσθηση, ως μυστική υπενθύμιση αν θέλετε, κι επιθυμώ με τη γραφή να προσεγγίσω τις παρυφές του. Καμιά φορά μου έρχεται να το ονομάσω «η παλιά ψυχή», άλλοτε «ο παλιός πόνος». Μιλάμε πάντα για το φύσει άρρητο, συγγνώμη αν παρασύρθηκα.

Η γραφή και η δυσκολία της διαδικασίας πριν από τη γραφή. Μας δίνετε ένα πέρασμα στον κήπο σας, στην «κουζίνα του συγγραφέα». Σας δυσκόλεψε αυτό το βιβλίο; Πήρε καιρό για εσάς;

Μου αρέσει να λέω πως ξεκινάμε να γράφουμε σαν τα πουλιά που κελαηδούν στα δέντρα και καταλήγουμε σαν τα θεριά που γλείφουν τις πληγές τους. Ας μην πάρουμε τοις μετρητοίς ούτε το ένα ούτε το άλλο, αλλά και μόνο ως εικόνα υπαινίσσεται πολλά. Ναι, μου

παίρνει καιρό να γράψω ένα βιβλίο, μου τρώει τα σπλάχνα. Να φανταστείτε, όταν τολμώ να πω παραέξω πως το τελειώνω, μου λένε «δηλαδή σε κάνα δυο μήνες;», ενώ εγώ εννοώ τουλάχιστον δύο χρόνια ακόμη. Αλλά μπροστά στα πέντε κι έξι που προηγήθηκαν... Αυτό ειδικά το βιβλίο μου πήρε τον διπλάσιο σχεδόν καιρό, κι ας είναι αισθητά μικρότερο σε αριθμό σελίδων από τα υπόλοιπα μυθιστορήματά μου. Ήθελα όμως να κλείσει αβίαστα και όχι «από κεκτημένη» ο κύκλος αυτής της τριλογίας, που την ξεκίνησα το 1995 και πέρασε από σαράντα κύματα. [...]

Κείμενο 2

[Δοκιμές]

Απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Σεφέρη «Δοκιμές», Πρώτος τόμος (1936-1947), εκδ. Ίκαρος, 2013 (α' εκδ. 1974).

Προτού κατηγορήσουμε τους ποιητές για τα ακατανόητα σχήματα που μας παρουσιάζουν, θα ήταν δίκιο να τους αναγνωρίσουμε το στοιχειώδες δικαίωμα να κρίνονται, όπως και οι άλλοι καλλιτέχνες, σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης τους, και με τις δυσκολίες που παρουσιάζει το υλικό τους. Ένα δικαίωμα που τους ανήκει. Ακούμε πολλές φορές ανθρώπους εξαιρετα μορφωμένους να ομολογούν ότι δεν καταλαβαίνουν ορισμένα μουσικά κομμάτια, που είναι πολύ απλά για όποιον έχει έστω και μια μακρινή σχέση με τη μουσική. Και αν τούς πούμε ότι δεν τα καταλαβαίνουν γιατί δεν καταλαβαίνουν τη μουσική, δεν παύουν να μάς χαιρετούν. Ωστόσο, αν πει κανείς στον ίδιον άνθρωπο ότι δε βρίσκει νόημα σ' ένα ποίημα (ποιό είναι το νόημα ενός ζωγραφικού πίνακα;) γιατί δεν καταλαβαίνει την ποίηση, το θεωρεί σαν προσωπική προσβολή σα να τον είχε αποκαλέσει κανείς αναλφάβητο. Και το παράξενο είναι ότι, στο σημείο που έχουν φτάσει τα πράγματα, είναι πολύ πιθανό πως ο αναλφαβητισμός βοηθεί μάλλον παρά εμποδίζει την ποιητική κατανόηση. Γιατί η πρώτη παρεξήγηση εκπορεύεται και από το γεγονός ότι τα ποιήματα είναι γραμμένα με γράμματα, όπως οι ταξιδιωτικοί οδηγοί και οι διαφημίσεις των φαρμάκων. Και είναι προτιμότερο να έχουν την αγαθή τύχη να πετύχουν έναν ακροατή που δεν έχει συνηθίσει να αποκοιμίζει το μυαλό του –όπως ή μεγαλύτερη μάζα των μισομορφωμένων– με το ανεξάντλητο έντυπο υλικό, που απορροφά κάθε μέρα ο πολιτισμένος άνθρωπος. Ο άνθρωπος αυτός, τις περισσότερες φορές, ζητεί από την τέχνη να του λείει κάτι ή να μοιάζει με κάτι, ενώ το έργο της τέχνης είναι κάτι με το οποίο ερχόμαστε ή δεν ερχόμαστε σε επαφή.

Κείμενο 3

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ (1944 -)

[Έρχονται μέρες που ξεχνάω πώς με λένε...]

Το ποίημα δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στη συλλογή «Παραλογή» το 1993. Εδώ αντλημένο από τη δίγλωσση έκδοση «A Greek Ballad. Selected poems Michalis Ganas», Yale University Press, 2019.

Έρχονται μέρες που ξεχνάω πώς με λένε.

Έρχονται νύχτες βροχερές βαμβακερές ομίχλες

τ' αλεύρι γίνεται σπυρί ύστερα στάχυ

θροϊζει με πολλά δρεπάνια

αψύς Ιούλιος στη μέση του χειμώνα.

Βλέπω το υφαντό του κόσμου να ξηλώνεται

αόρατο το χέρι που ξηλώνει

και τρέμω μην κοπεί το νήμα.

Νήμα νερού στημόνι χωρίς μνήμη

σταγόνα διάφανη σε βρύα και λειχήνες

νιφάδα-χνούδι των βουνών

χαλάζι-φυλλοβόλο

κι άξαφνα σκάφανδρο ζεστό

στην κιβωτό της μήτρας.

Αρχαίο σκοτάδι τήκεται και τρίζει

αχειροποίητη φλογίτσα που το γλείφει.

Συναγωγές υδάτων υετοί¹ πρόγονοι παγετώνες

στην πάχνη ακόμη της ανωνυμίας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

¹υετός: το νερό που πέφτει συνολικά ως βροχή, χαλάζι ή χιόνι.

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά απόψεις του συγγραφέα του Κειμένου 2; Να χαρακτηρίσεις το περιεχόμενό τους ως Σωστό (Σ) ή Λανθασμένο (Λ). Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, παραθέτοντας σχετικά χωρία-αποσπάσματα από το κείμενο.

1. Ο Σεφέρης υποστηρίζει ότι οι ποιητές πρέπει να αξιολογούνται σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της τέχνης τους.
2. Η μόρφωση, για πολλούς, αποτελεί απόλυτο τεκμήριο ότι μπορεί κανείς να κατανοεί σε βάθος τα μουσικά του ακούσματα.
3. Κατά την άποψη του Σεφέρη, η ελλιπής μόρφωση είναι ανυπέρβλητο εμπόδιο για την προσέγγιση της ποιητικής τέχνης.
4. Η ημιμάθεια είναι το σοβαρότερο εμπόδιο για να μπορεί κάποιος να σκεφτεί δημιουργικά.
5. Η ποίηση δεν κρίνεται σύμφωνα με τα κριτήρια των άλλων τεχνών, γιατί τα μέσα τα οποία μετέρχεται –γράμματα, λέξεις– είναι, στη συνείδηση των ανθρώπων, αυτονόητα ερμηνεύσιμα.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Αν ο σκοπός της τελευταίας απάντησης στη συνέντευξη της Ζυράννας Ζατέλη «*Μου αρέσει να λέω ... και πέρασε από σαράντα κύματα*» είναι να μεταδώσει στον αναγνώστη την εμπειρία της διαδικασίας συγγραφής ενός βιβλίου, να σχολιάσετε τον ρόλο της πρώτης πρότασης «*Μου αρέσει να λέω ... σαν τα θηριά που γλείφουν τις πληγές τους*» στην επίτευξη αυτού του σκοπού.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποια η λειτουργία του ερωτήματος «δηλαδή σε κάνα δυο μήνες;» στην τελευταία απάντηση του Κειμένου 1 και του ερωτήματος «(ποιό είναι το νόημα ενός ζωγραφικού πίνακα;» του Κειμένου 2; Στην απάντησή σου να λάβεις υπόψη τα σημεία στίξης και το είδος των κειμένων.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Επιλέγοντας συγκεκριμένα στοιχεία του Κειμένου 3, να σχολιάσεις την κατάσταση την οποία βιώνει, κατά τη γνώμη σου, το ποιητικό υποκείμενο. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σού δημιουργούνται; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15